

The background features abstract, colorful swirls in shades of purple, green, and blue, interspersed with small yellow triangles. The overall style is clean and modern.

Etik

Per Anders Johansson
Överläkare
Länssjukhuset i Halmstad

...väcker föreställning om...

Gott och ont

Rätt eller orätt

Värderingar och normer

Frihet och ansvar

Behov och krav

Rättigheter och skyldigheter

Etik

Människovärdet utgör etikens hörnsten!

Vårt dilemma: "Gör alltid det rätta"
-problemet är bara- "Hur gör man?"

Det finns ingen absolut sanning i etiken.

Etik

Medicinsk etik är ett tvärvetenskapligt
forsnings- och undervisningsämne
som kritiskt, historiskt och
systematiskt granskar moraliska
aspekter på beslut som gäller vård
och medicinsk forskning.

Exempel på frågor som under senaste årtiondena tilldragit sig särskilt intresse.

- Etiska problem i samband med livets början och slut
- Genetikutveckling
- Kloning av mänskligt material
- Prioriteringar
- Att få ta ställning till behandling
- Att skydda mot otilbörlig påverkan
- Att bestämma över sitt eget liv
- sekretess

Etik

Grekiska:

Éthos = Sed, vana, bruk, oskriven lag

Êthos = Ståndpunkt, inre tankesätt,
handlingsmönster

Latin:

Moral ~ etos

- I dagligt tal mer av innebörd bud –
förbud, levnadsregler

Etik
är

moralens teoretiska bakgrund

Medicinsk etik har tre tydliga inriktningar.

- Klinisk etik
- Forskningsetik
- Social etik

Två grundläggande normteorier inom medicinska etiken

Aristoteles Platon

-teleologisk etik = konsekvensetik

grek: telos = mål

logos = lära

Kant

-deontologisk etik = pliktetik (sanningsetik)

grek: deon = plikt

Ontologisk etik

grek: ontos = det som är det varande

Människovärdet utgör den medicinska etikens hörnsten

Milstolpar

- Hammurabis lagar (2250 f Kr)
  - arvode, straff
- Hippokrates ed (400-talet f Kr)
  - normgivande till våra dagar
- Genevedeklarationen (1948)
  - respekt, liv
- Internationell kod för medicinsk etik (1949)
  - i människans intresse
  - läkarens professionella oberoende

Milstolpar forts..

- Svenska läkarregler (1951, 1968)
- Helsingforsdeklarationen (1975)
  - klinisk forskning
- Tokyodeklarationen (1975)
  - behandling av fångar
- Hawaiideklarationen (1977)
  - psykiatrisk vård

Tre tydliga utvecklingslinjer

Patientens:

➤ BÄSTA

➤ HÄLSA

➤ SJÄLVBESTÄMMANDE

Centrala begrepp inom den medicinska etiken

Olika människosyn...

Personalistisk
(humanistisk)

Knyter
människovärdet till
människans
existens

-Vem är du?

Funktionalistisk
(teknokratisk)

Knyter
människovärdet till
människans
förmågor,
egenskaper

-Vad gör du?

Viktig grundtanke i etiken
är att människovärdet hör
hemma i personen och inte
i funktionen

Olika funktioner – ej synonyma

Integritet (lat.)

- helhet
- egenvärde
- människovärde

Hör hemma i
människan som
person

Autonomi (grek.)

- självbestämmande
- egenskap
- förmåga

Hör hemma i
människan som
funktion

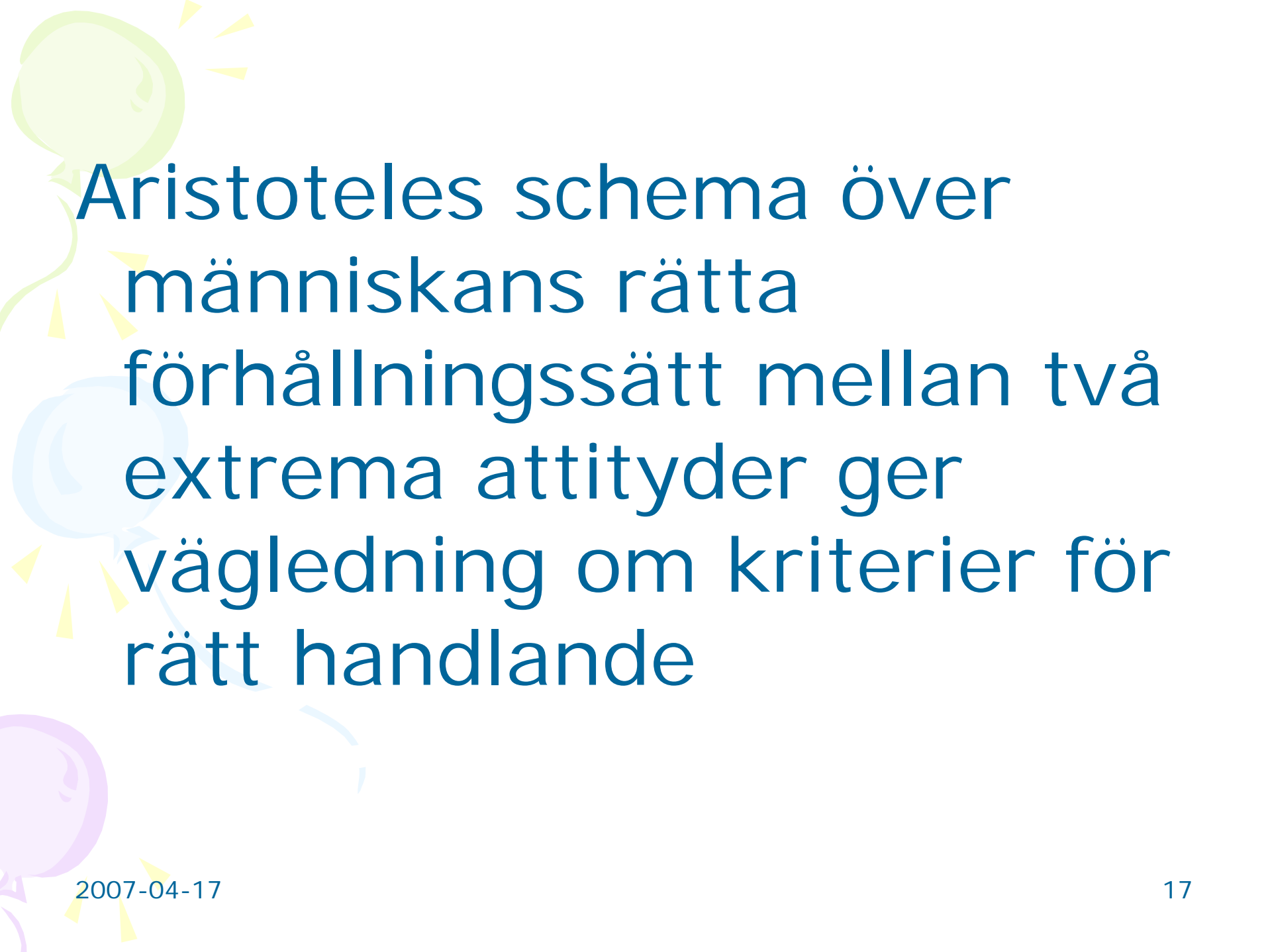
-Empati – Vad kan krävas i olika patientsituationer?

Integritet
och
autonomi

Integritet
och
minskande
autonomi

Integritet
utan
autonomi

Aristoteles schema över
människans rätta
förhållningssätt mellan två
extrema attityder ger
vägledning om kriterier för
rätt handlande

Vad kännetecknar möjligheter till ett etiskt förhållningssätt?

Aristoteles schema om människans rätta förhållningssätt kan ge vägledning i sina kriterier för rätt handlande.

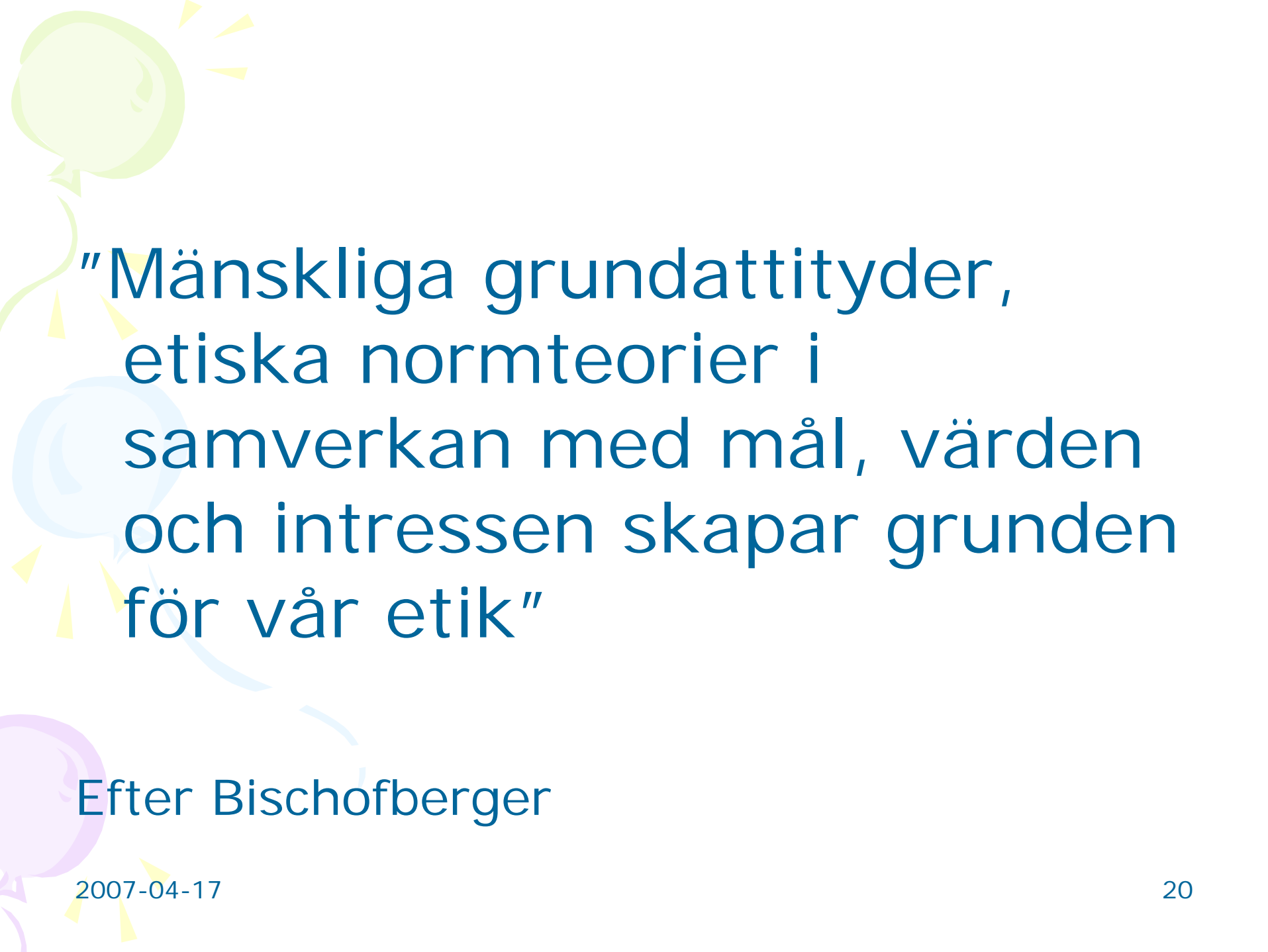
...om strategi

feghet   försiktighet   tapperhet   dumdriftighet

...om relationsmönster

likgiltighet   respekt   engagemang   påflugenhet
överbeskydd

"Mänskliga grundattityder,
etiska normteorier i
samverkan med mål, värden
och intressen skapar grunden
för vår etik"

Efter Bischofberger

Etiska riktmärken

- Självbestämmande
- Lidande (minimeringsprincipen)
- Godhetsprincipen
- Rättvishetsprincipen

Exempel på etisk analysmodell:
Hermerénska aktörsmodellen

Prioriteringsutredningen

Vårdens svåra val (SOU 1995:5)

Etisk plattform

- Människovärdesprincipen

"humanism"

- Behovs- eller solidaritetsprincipen

"där behoven är störst"

- Kostnadseffektivitetsprincipen

"rimlig relation, kostnad – effekt"

Prioritering i kliniks verksamhet

1a. Vård av livshotande sjukdomar

1b. Vård av svåra kroniska sjukdomar.

Palliativ vård i livets slutskede.

Vård av människor med nedsatt autonomi.

2. Individinriktad prevention vid kontakter med sjukvården.

Habilitering/rehabilitering.

Prioritering i kliniks verksamhet, forts...

3. Vård av mindre svåra akuta och kroniska sjukdomar.

4. Gränsfall.

5. Vård av andra skäl än sjukdom eller skada.

Etisk värdegrund för Länssjukhuset i Halmstad

- Alla människor har samma värde.
- Värdet är knutet till människans existens, inte till personliga egenskaper eller funktioner i samhället. Detta innebär att människovärdet ses som absolut, inte relativt.
- Människan och människovärdet tar hänsyn till en helhetssyn på människan där människan ses som en fysisk, psykisk, andlig och social varelse.